

Fig. 1. Bregninge. Ydre, set fra sydvest.

Aa. RI. 1952

BREGNINGE KIRKE

MUSSE HERRED

Kirken har siden 1695 været *anneks* til Kettinge¹, hvortil den blev henlagt ifølge forordningen 1688²; tidligere var den annekteret Herreslev³. Kaldsretten tilhørte 1529 kronen³, og kirken forblev kongeligt patronat til 1689, da den blev tilskødet landsdommer Povl Matthiesen⁴, hvorefter den delte skæbne med hovedkirken, indtil den overgik til selveje 1. januar 1911.

Kirken kaldes ofte Grønnegade efter kirkebyen⁵.

Rhode vil vide, at stedet hørte til de tidligst beboede på Laaland, og at man her dyrkede »den store Helgen St. Mads, som helligede Kilder til Lægedoms Kraft«⁶.

Kirken ligger i et efter laalandske forhold stærkt kuperet terræn, og kirkegården har fald mod nord og øst. Kirken ligger ret frit vest for den lille by Grønnegade og ca. 1,5 km sydvest for Bregninge by. Kirkegården, der oprindeligt har haft afrundede hjørner, er udvidet mod nord og har på de andre sider gamle stendiger med prægtige asketræer. På nordsiden trådhegn. I det gamle norddige skal have stået en kirkegårdsportal; i dette dige blev *Bregningerunestenen fundet o. 1627 og udtaget 1652 for at sendes til København⁷.

Kirken består af romansk kor og skib og gotisk våbenhus. På kirkegården har stået en tømret klokkestabel (præsteindb. 1755), omtalt 1660⁸.

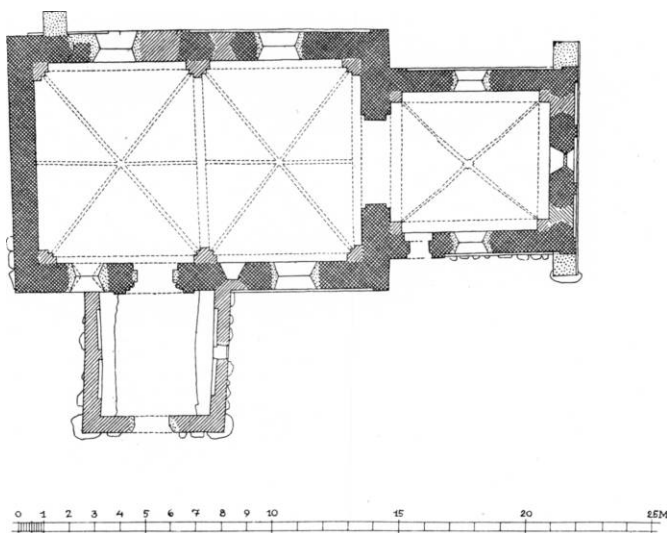

Fig. 2. Bregninge. Plan. 1:300. Målt af Aa. Rl. 1952.

Den romanske kirke er bygget på svær, nu blottet kampestenssyld af indtil 31 cm lange, røde munkesten i munkeforbandt og med skæv, glittet rygfuge. Kirken har hjørnelisener, dog ikke på skibets gavle, og dobbelt skråkantsokkel, der er forvansket på skibets sydside. På korets østgavl (fig. 3) løber den øverste skråkant af på hjørnelisenerne og på to mellemlisener, der deler undergavlen i tre fag, hvoraf det midterste har et blændet, romansk vindue. Gavltrekanten er kraget ud over et tandsnit af afrundede bindertænder på højkant og har langs taglinierne og som fodlinie savskifter, det sidste rulskiftemuret. I toppen sidder et bredt blændingskors over et savskifte, i det iøvrigt glatte gavlfelt er en senere indhugget luge. Gavlen har gavlkonsoller, men dens kamme er ikke bevaret. Den er i begge sider støttet af piller fra 1823 (syn). Korets sydside har en lille, i middelalderen tilmuret præstedør i et fremspring, som afsluttes med tre skråkanter, hvoraf de to øverste løber af på lisenen. Den smalle dørs rundbue har halvstens stik med omløbende skifte af krumme løbere; døråbningens anden fals har et lille rundhjørne, der i vederlaget med et simpelt overgangsled går over til buens retkant. Sydsidens gesims består af et savskifte af rulskiftestillede sten båret af koniske, afrundede tænder på højkant. Nordsidens gesims har kun tænderne under en udkrægning og sugfjæl; oprindelige vinduer ses ikke på korets langmure.

Skibets østgavl er helt glat uden kamme, men med rester af gavlkonsoller. Sydsiden har midt på muren og vest for portalen tilmurede, romanske vinduer. Sydportalen (fig. 4) er stadig i brug; den står i et fremspring med to skråkantede afslutninger. Den rundbuede dør har omløbende løberskifte, søjlestavene har klokapitæler, deres baser er tilslørede; inderste fals er øde-

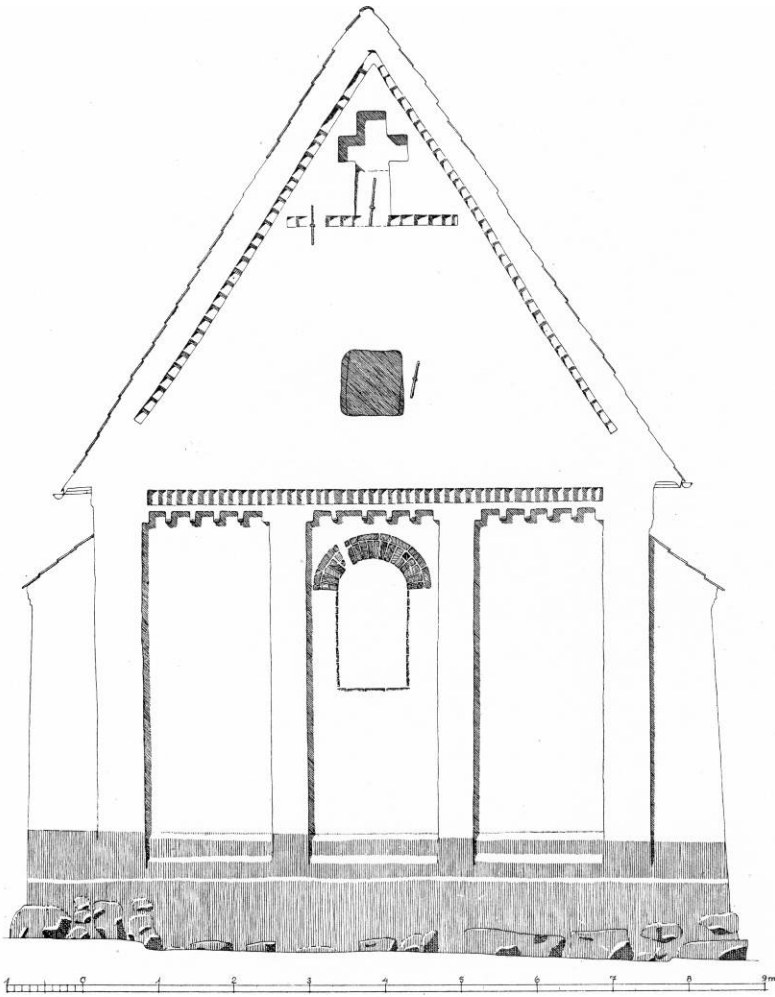

Fig. 3. Bregninge. Østgavl. 1:100. Målt af H.A.Poulsen 1944 (s. 1102).

lagt. Muren har ingen gesims, men sugfjæl. Nordsiden har vinduer som sydsidens. Nordportalen er tilmuret, så kun fremspringet med to skrånker ses, men den kendes fra en opmåling af Kornerup fra 1859. Den runde bue har halvstens stik med omløbende løberskifte, som først begynder to skifter over vederlagsbåndet, der er profileret med platte og vulst. Den tredje fals er en søjlestav med et klokapitæl, der på Kornerups tegning ligner kapitælerne på Øster Ulslev nordportal (s. 1063). Foran døren ligger en stor trinsten. Nordsidens gesims består af afrundede rulskiftetænder, der bærer et almindeligt skifte og et skævt savskifte. Gesimsen mangler på murens vestre del, der er omsat og har fået en stor støttepille. Over gesimsen en sugfjæl. Vestgavlen har lidt over rejsehøjde et konsolbåret savskifte som nordsidens. I gavltoppen

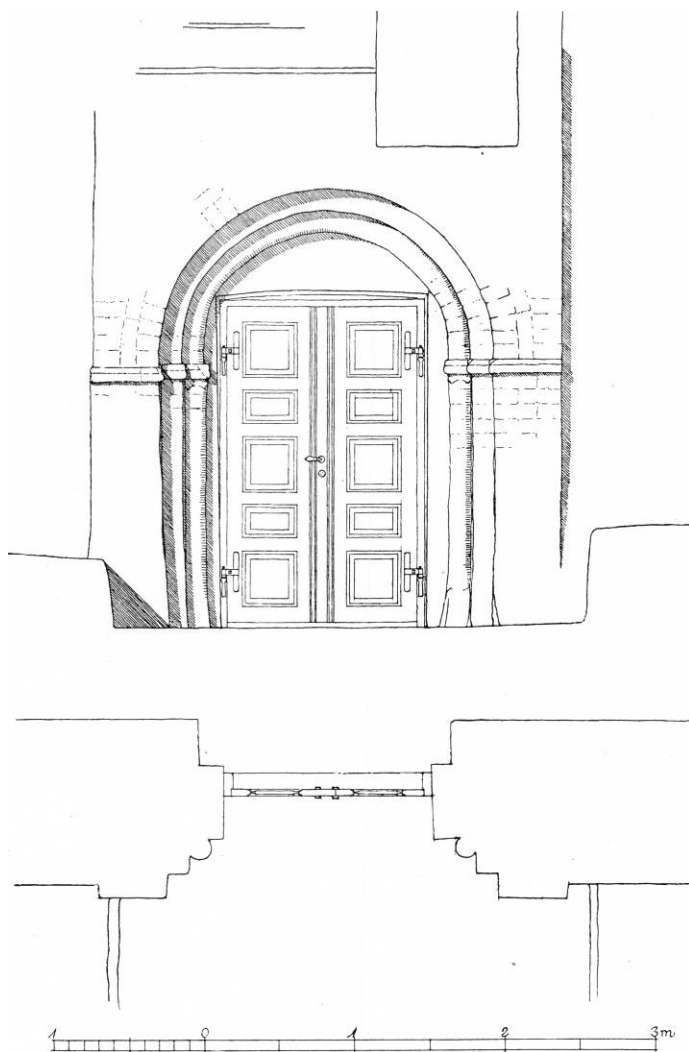

Fig. 4. Bregninge. Sydportal. 1:50. Målt af J. Heindorff 1944 (s. 1102).

sidder fire stumper savskifte, hvoraf det nederste er rulskiftemuret og de andre sidder i et forsænket felt. Ingen gavlkam, men på nordsiden rester af gavlkonsol. Klokken hænger nu i en kurvehanksbuet glug i gavlen.

Det indre. Korbuen er svagt tilspidset; den har fals i hver side, men lidt over den affasede kragsten er det indre led hugget bort. Korets overvægge er glatpudsede til rejsehøjde. På skibets loft ses de romanske vinduer med helstens stik og lysningssten. Skibets overvægge og vindueslysninger har glat, ukalket puds, der ikke synes at have båret kalkmalerier.

Ændringer og tilføjelser. I kor og skib er indbygget krydshvælv med helstens vægbuer. Korets ribbekryds har topkvadrat. Skibets hvælv er seksdelte

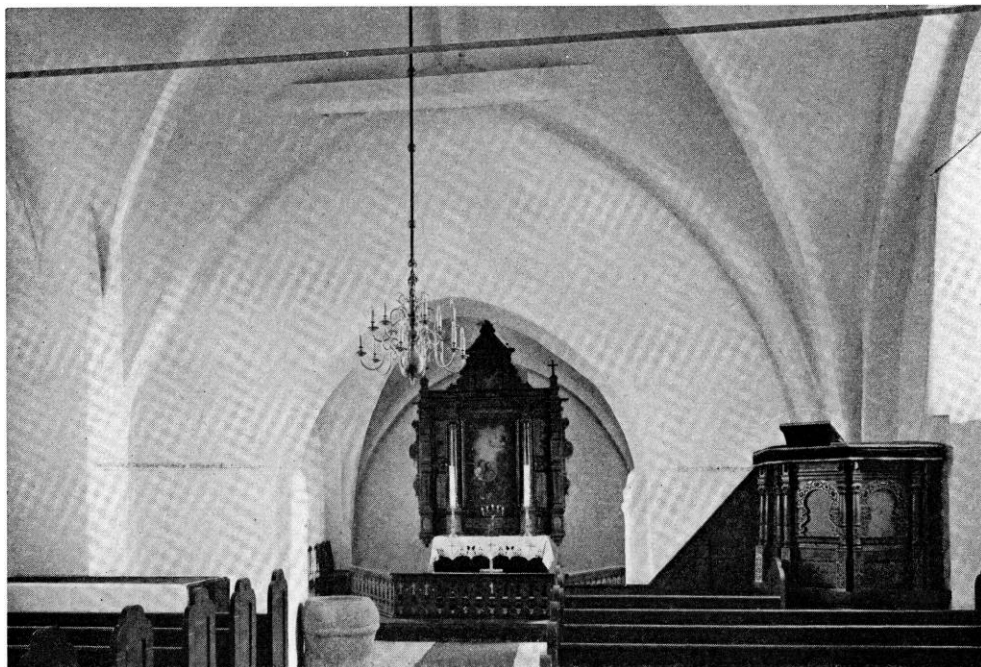

Fig. 5. Bregninge. Indre, set mod øst.

E. Skov 1951

med lister langs væg- og gjordbuer; de falsede piller har skråt vederlagsbånd. Alle hvælv har helstens overribber.

Våbenhuset har meget lave mure bygget af munkesten på høj syld; ingen gesims, men skrå sugfjæl. Døren er moderne udvidet; gavlen er glat og har kam med tre pinakler med afdækningsplade og spir formet i mørtel. Indvendig ses to fladbuede spareblændinger i hver side og brede, murede bænke. Åben, moderne tagstol. I ny tid er indbygget en jerntrappe, der giver adgang til skibets loft gennem en groft brudt glug, en meget skæmmende ordning.

Tagværket over koret er nyt; over skibet er det i nyere tid omsat af gamle materialer med lange krydsbånd.

Kirkens gulve er af mønstrede fliser, våbenhusets af gule mursten. I murene er indsat store, spidsbuede jernvinduer. Kirken er kalket lyserød med tjæret sokkel og hængt med vingetegl. På loftet ligger mange munketegl.

INVENTAR

Alterbord, nyt, af fyrretræ. 1879 var alterbordet af teglsten.

Altartavle i høj-renaissance fra o. 1600—1610. Et $\dagger$ malet årstal 1617 daterede rimeligvis en staffering. Tavlen synes at have været beslægtet med

altertavlen i Kettinge (s. 1094), men er stærkt omdannet ved en restaurering 1870⁹. Storstykket er fornyet, bortset fra et par småfelter med rulleværk og rosetter, der nu er anbragt som rammestykker mellem sidefelternes slanke fyldinger. Midtfeltet flankeres af et par storsøjler med volutkapitæler og beslagværks-rydbælter, hvilende på postamentfremspring med vistnok nye beslagværksarkader i forsiden. Oprindeligt har der antagelig været fire søjler, men de yderste er erstattet af halspilastre. Storgesimsen, som er forkrøbbet over søjler og pilastre, har under den fremspringende kronliste en pærestav. Topstykkets postament har for enderne fremspring med englehoveder, hvorover er anbragt nyere kors. Topstykket består nu af en beslagværksarkade med udsvejfede pilastre og trekantbosser i sviklerne. I arkadefeltet sidder et englehoved med volutkapitæl og nye vinger, som tidligere må have haft plads på gesimsen. Topfeltet flankeres af et par søjler med volutkapitæler, som bærer en stejl trekantgavl med æggestav på gesimserne. Øverst et nyt topspir. Top- og storvinger er nye.

Tavlen er egetræsmalet i flere toner med anvendelse af lidt uægte guld, rimeligvis 1873, da tavlen blev forskønnet (syn). 1872 var den som det øvrige træværk perlemalet med forgyldning⁹. 1755 omtales foruden årstallet 1617 initialerne R S, I H og K W samt Laurids Grubbe og Anne Sparres våben og initialer (lensmand på Aalholm 1616—27); endvidere stod midt på tavlen »Her Zacharias Christophersen pastor« (sognepræst 1602—39). Iorstykkets midtfelt er indsat et maleri af Kristus i Gethsemane, kopieret efter samme forbillede som maleriet i altertavle nr. 2 i Halsted kirke (s. 602). 1755 fandtes i tavlen et maleri af nadveren (præsteindb.).

Altersølv. Kalk fra 1663 med nyere knop og bæger. Sekstunget fod med fodplade og lodret standkant. På en af fodens sider er fastgjort et støbt krucifiks, og på fodpladen er graveret med versaler: »Denne kalch och disch er til Kettinge kirke Gud til ære och menigheden til nytte foræret af her Rasmus Simonsøn Alrod och Ingeborrig Jacobs Daatter 1663«. Foden forgyldt. Ingen stempler. Bæger og knop er omgjort 1855 (syn). Kalken blev overdraget til kirken, da Kettinge kirke 1785 fik nyt altersølv⁹. *Disk*, glat, med cirkelkors på randen. Ingen stempler. †*Oblatæske*, »kruuset« (d. v. s. knækket rokokoarbejde), nævnt 1798 (rgsk.).

Alterstager i renaissance fra o. 1600. Kegleformet, profileret fod, skaft med vaseled og halvbaluster, fladt profileret lyseskål; lysetorn af malm. Højde 45 cm.

†*Messehagel* af fløjlm med guldbesætning, anskaffet 1714, nævnt 1798 (rgsk.). 1837 ønskedes den fornyet (syn).

Døbefont, romansk monolit af granit, groft tilhugget. Den eneste udsmykning består i en dobbelt, sildebensmønstreret tovstav langs kanten og en bred,

enkeltsnoet stav under den lave, bugnende kumme. Den runde fod spidser lidt til nedefter. Tvm. 65 cm. (Ikke hos Mackeprang).

Dåbsfadet er et sydtysk arbejde fra o. 1575. Bunden har en bebudelsesfremstilling omgivet af en indstemplet bladranke, og på randen findes to cirkler af indstemplede ornamenter samt graveret med versaler initialerne A C A. Tvm. 36 cm. Fadet skal for få år siden være fundet under kirkegulvet.

Prædikestol i høj-renaissance fra 1600—1610. Stolen svarer ret nøje til prædikestolen i Gurreby (s. 438), som er signeret C L S. De fire fag har i storfelterne beslagværksarkader, som minder stærkt om altertavlens topfelt. Postamentets profilerede fod- og gesimslister, fire udsavede, beslagværks-smykkede hængestykker samt en underbaldakin af s-bøjler er i nyere tid fjernet, og stolen hviler nu på en lukket underdel. Ny opgang. Samtidig med stolen er en sekskantet himmel med tandsnit, æggestav og konsolliste på gesimsen, udsavede topstykker med beslagværk og drejede spir på hjørnerne. Den henligger nu i stumper på loftet.

Staffering med egetræsmaling i flere toner og uægte guld på beslagværket. I postament- og frisefelter er malet arabeskagtige dekorationer. Stolen er rimeligvis ændret og himmelen fjernet samtidig med, at den flyttedes ca. en meter mod øst til sin nuværende plads i skibets sydøsthjørne¹⁰.

Stolestaderne er nye.

†*Kiste*, hvori altersølvet opbevaredes, nævnt 1798 (rgsk.).

Orgel, nyere harmonium.

Pengeblok, enkel, fra 1800'rne. †*Pengetavler*. 1798 fandtes tre trætavler, hvoraf een var ubrugelig (rgsk.).

Lysekroner fra 1943.

Mindetavle over de fra sognet faldne i krigen 1864. På skibets nordvæg.

Klokke fra 1717, støbt af Henrik Tessin. Om halsen findes en dobbelt akantusbort og på siden indskriften: »A(nn)o 1717 den 26. october er denne klokke omstøbt af sl. fru justitsraad Matthiæsens søstre C. C. P. (Portuan) og A. P. Me fudit Henr. Tessin civis Hafn.« (»H. T., borger i København, støbte mig«). Øverst på halsen er indgraveret HIM T H. Ophængt i glug i vestgavlen.

†*Klokker*. 1528 havde kirken to klokker, hvoraf den største, som vejede fire skippund, seks lispund (688 kg), afleveredes ved klokkeskatten samme år.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1787—90 (Kirketiender, Aalholm godsarkiv). — Synsforretninger over Kirker og Præstegaarde m. v. 1803 13, 1816—24, div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA), Provsteprotokol for Musse Herred 1820—29, Syn over Lollands østre Provsti 1829—48 og over Musse Herred 1849—1920 (provstearkivet, LA), Syn over Musse Herred 1850—

1880 (Nykøbing bispegård) — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1879, O. Norn 1951 og Aa. Roussell 1952.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 14 (NM).

¹ S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie II, 87. ² Kirkehist. Saml. 3. Rk. VI, 459.
³ Frederik I.s danske Registranter, s. 203. ⁴ Kronens Skøder III, 5. ⁵ Friis: Laaland Falster I, 402, jfr. synsforretningerne. ⁶ Rhode I, 482. ⁷ Danmarks Runeindskrifter nr. 219. ⁸ Tingsvidne for Herridslev Treding, Aalholm Len. Komm. 30. aug. 1660. V. A. II, 42. ⁹ F. R. Friis: Musse Herred II, 108. ¹⁰ Et fotografi i NM viser stolen før flytningen.

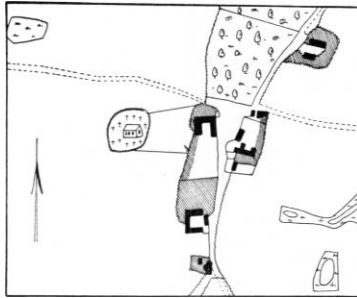

Fig. 6. Bregninge 1792.